

KÜRESEL GÜÇ MÜCADELESİ ve ULUS-DEVLETİN GELECEĞİ

GLOBAL POWER INSURANCE and THE FUTURE OF THE NATION-STATE

Ünal ACAR¹

Öz

Tarihin her döneminde ekonomik gelişmeler kendi ideolojisini yaratarak siyasal değişimin de belirleyicisi olmuştur. Ulus devlet de uzun bir tarihsel süreç içinde, toplumsal ve ekonomik yapıların dönüşümü sonucunda ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ekonomik ve toplumsal yapıda yaşanan değişim ve dönüşümler yeni siyasal modelleri de tartışılır hale getirmiştir.

Günümüzde ekonomik, teknolojik vb alanlarda yaşanan değişimlerden beklenen sonuçların alınabilmesi için stratejistler ulus devletlerin parçalanmasını öngören ideolojileri savunmaktadırlar. 1945'te 51 olan Birleşmiş Milletlere üye ülke sayısının 75 yıl sonra 200 olmasının bir nedeni de budur diyebiliriz. Devletini henüz kuramamış yaklaşık on beş bin ulus olduğunu dikkate aldığımızda, yirmi yıl sonra BM üye ülke sayısının ne kadar olacağını tahmin etmek kolay değildir. Küresel gelişmeleri değiştirme gücümüz olmadığına göre, önemli olan olayları doğru okuyabilecek ve ona göre önlemler alabilecek yapılanmaya gidebilmektir.

Küresel aktörler yeni bir dünya düzeni kurarken, kendi çıkarlarını geliştirmekte olan ülkelerin çıkarları olarak sunarlar. Koydukları kurallara uymayanları ise terörist devlet ilan edip cezalandırırlar. Kurulmaya çalışılan yeni bir dünya düzeni olduğu için, bütün yöntemler uygulanmakta, bazı ülkeler askeri müdahale ile işgal edilmekte bazı ülkelerde ise iktidarlar renkli devrimlerle değiştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ulus Devlet, Güç, Küresel Terörizm,

Abstract

In every period of history, economic development has also been the determinant of political change by creating its own ideology. The nation state has also emerged as a result of the transformation of social and economic structures in a long historical process. Therefore, the changes and transformations in the economic and social structure have made the new political models debatable

Today, strategists defend ideologies that predict the disintegration of nation states so that the results expected from changes in economic, technological, etc. fields can be taken. We can say that it is a reason why the number of member countries of the United Nations which is 51 in 1945 is 200 after 75 years. When we consider that there are about fifteen thousand nations that have not yet established the state, it is not easy to know how many UN member states will be twenty years from now. As we do not have the power to change global

¹ Dr., İçişleri Bakanlığı, uacar1@hotmail.com

developments, it is important to be able to read the events correctly and take measures accordingly.

As global actors establish a new world order, they offer their interests in the interests of developing countries. Those who do not comply with the rules are declared and punish the terrorist state. As a new world being tried to be established, all methods are applied, some countries are occupied by military intervention, and in some countries, power is being replaced by colorful revolutions.

Keywords: *Globalization, Nation State, Power, Global Terrorism,*

1. GİRİŞ

Dünya'nın ekonomik değerleri üzerinde egemenlik tesis etmek, tarihin her döneminde büyük devletlerin başlıca amaçlarından biri olmuştur. 1960 yılında yaklaşık 3 milyar olan dünya nüfusu, 1970 yılında 3,7 milyara, 1980 yılında 4,4 milyara, 1990 yılında 5,3 milyara, 2000 yılında 6,1 milyara, 2010 yılında 6,9 milyar kişiye ulaştı. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi'nin 2017'de yayınladığı Dünya Nüfus Tahminleri Raporu'na göre, dünya nüfusu son 12 yılda 1 milyar artarak 7,6 milyar kişi oldu. Rapora göre, dünya nüfusunun 2030 yılında 8,6 milyara, 2050 yılında 9,8 milyara ve yüzyıl sonunda 11,2 milyara ulaşması bekleniyor.

Nüfusun yüzde 60'ı (4,5 milyar) Asya'da, yüzde 17'si (1,3 milyar) Afrika'da, yüzde 10'u (742 milyon) Avrupa'da, yüzde 9'u (646 milyon) Latin Amerika ile Karayipler'de, geriye kalan yüzde 6'sı (361 milyon) da Kuzey Amerika ve Okyanusya'da yaşıyor.

Çin 1,4 milyar, Hindistan ise 1,3 milyar nüfusuyla dünyanın en kalabalık iki ülkesi. Nüfus büyüklüğü bakımından üçüncü sırada bulunan ve dünya nüfusunun yüzde 4,4'ünü barındıran ABD'de 321 milyon kişi yaşıyor. ABD'yi 255 milyon kişilik nüfusa sahip Endonezya ve 204 milyon nüfusa sahip Brezilya takip ediyor. Çin, Hindistan, ABD, Endonezya ve Brezilya'nın toplam nüfusu, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 50'sini oluşturuyor.

7 milyar insanın yaşadığı, ekonomik, tarımsal ve enerji kaynaklarının insanlığın ihtiyaçlarını karşılayacak oranda artmadığı bir dünyada, mevcut kaynakların insanın ihtiyaçlarını karşılamak için yetersiz olduğu fark edilince, zaten çok az olan insani değerlerin birçoğu da erozyona uğradı.

Küresel güçler kendi vatandaşlarının refahı için dünya nüfusunun büyük bir bölümünü ateş çemberine dönüştüren politikalar izlemekten çekinmediler. Yalnız burada önemli bir paradoks, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülke insanlarını mutlu etmeden, kendi ülkelerindeki huzuru sağlamalarının güç olduğunun unutulmasıdır. Gelişmiş batılı ülkelerin sınırsız tüketim talep ve arzusunun, gelişmekte olan ülkelere karşılanmasını beklemek gerçekçi bir çözüm değildir.

Tarihi süreç içerisinde güç ve iktidar mücadelesi, toplumsal düzenin bozulmasına, ülkelerin çatışmasına, dünya savaşlarının çıkmasına neden olmuştur. Her dönemde yaşanan çıkar, güç ve iktidar mücadelesi değişik yöntemler kullanarak günümüze kadar süregelmiştir. Güçlü ülkeler, çıkarlarını korumak ve sürdürmek için her dönem konjonktüre uygun yöntemler uygulamıştır.

Küresel Güçler, dünyayı huzura kavuşturmak iddiasıyla, büyük bir coğrafyayı, kendi çıkarları açısından yeniden dizayn etmek üzere, Yeni Dünya Düzeni, Büyük Ortadoğu Projesi, Renkli Devrimler, Arap Baharı diye adlandırdığı projelerle, dünyayı savaş alanına dönüştürürken, küresel düzenin işleyişini de, küresel güçlerin planları doğrultusunda oluşacak ilişkiler yoluyla belirlediğini, savaşların ise ülkelerin silahlı kuvvetleri arasında değil, istihbarat servislerinin planlamaları doğrultusunda, stratejistler tarafından hazırlanan doktrinler çerçevesinde, terör örgütleri aracılığı ile sürdürdüğünü söyleyebiliriz.

2. KÜRESELLEŞME KAVRAMI

İletişim araçlarının yaygınlaştığı, teknolojinin hızla geliştiği, ulusların birbirine daha bağımlı hale geldiği günümüzde, Parolaya dönüşmüş moda bir deyim (Bauman, 1999, s.7) olarak toplumun en alt statüsündeki kişiden en üst statüsündeki kişiye kadar herkes, günlük yaşamında bu kelimeyi defalarca kullanmaktadır.

Küreselleşmenin, toplumun çok değişik kesimi tarafından kullanılmasının bir nedeni de, toplumun her kesimini etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Toplumun her kesimi tarafından kullanılan küreselleşmeye çok değişik anlamlar yüklenmiştir. Her küreselleşme tanımının da tartışmaya açık birçok yönü bulunmaktadır (Uysal, 2002, s. 303). Küreselleşmeye ilişkin birbirinden çok farklı yaklaşımlar ortaya konmuştur. Küreselleşme konusunda, gerek teorisyenler, gerekse uygulamacılar arasında uzlaşmadan bahsetmek mümkün değildir.

Sözlük anlamı ile küreselleşme; dünya milletlerinin ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaşması ve bir bütün haline gelmesidir. En genel anlamıyla ise küreselleşme; endüstriyel genişlemeye ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak, mesafenin daha az önemli hale gelmesi, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ilişkilerin yoğunlaşması (Giddens, 1994, s. 62) ve ulusal sınırların kalkması olarak tanımlanabilir (Anbarlı, 2004, s. 13).

Toplumun her kesimini etkileyen küreselleşme, ekonomi, siyaset, sosyoloji, tarih vb disiplinlerin de ilgi alanı olmuştur. Her bilim dalı küreselleşme olgusunu kendi bakış açıları çerçevesinde yorumlarsa da, tarihi süreç içerisinde küreselleşmeye daha çok siyasal ve ekonomik anlamlar yüklenmiştir.

2.1. Tarihi Süreç İçerisinde Küreselleşme

18. ve 19. yüzyılda Avrupa ve dünya sahnesinde yerini almaya başlayan Amerika, dünyanın stratejik noktalarını, ticari pazarlarını, hammadde ve enerji kaynaklarını ya doğrudan ele geçirmiş ya da kontrol altına almaya başlamıştı (Kodaman, 2002, s.166).

Coğrafi keşifler, Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi ile dünya yeni bir sistemle tanışırken, gelişmeleri doğru okumayı ve önlemler almayı başaramayan devletler, gelişmelerin dışında kalmıştır. Uluslar arası ilişkilerde gelişmeleri doğru okuyamayan devletler, önce istikrarsızlaşır, sonra yarı sömürge haline gelir, parçalanır ve sonunda yıkılır. Tarihi süreç içerisinde yaşanan bir değişimin yeryüzünün belirli bir bölgesiyle sınırlı kalmayıp, hemen hemen her yeri etkilediği de bilinmektedir (Giddens, 2000, s.128).

Bu nedenle küreselleşme sürecinin başlangıcına ilişkin yaklaşımlar birbirinden çok farklı olmaktadır. Küreselleşmenin tarihini ilk çağların Asur, Pers, Roma İmparatorluklarına, orta çağların Bizans ve İslam İmparatorluklarına kadar götüren görüşler bulunmaktadır (Erdem, 1998, s. 983).

Ancak bu dönemlerde küreselleşme kavramının içerdiği siyasal boyutun dışında kalan ekonomik, toplumsal, haberleşme, insan hakları ve kültürel anlamda kayda değer bir bütünleşmenin olmaması, küreselleşme sürecinin başlangıcına ilişkin yaklaşımların birbirinden çok farklı olmasına neden olabilmektedir.

Küreselleşmenin gelişmiş toplumların karşılıklı etkileşimleri sonucu ortaya çıkan toplumsal bir olgu olması, az gelişmiş ülkelerin küreselleşme sürecine hiç bir etkisinin olmadığı anlamına gelmemelidir. Çünkü uluslararası sistem, sadece güçlü devletlerden ve onların kendi arasındaki ilişkilerden oluşmamakta, yeni küresel aktörler etkinliklerini her geçen gün artırmaktadır.

Bu nedenle küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında çok sayıda faktörün etkisi olmuştur diyebiliriz. Bu faktörleri ana başlıklarıyla;

- Teknolojik,
- İdeolojik,

- Ekonomik faktörler olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür (Ekin, 1999, s.50).
- Davutoğlu'da Küresel Bunalım kitabında, küreselleşmeyi üç ana boyutta ele almıştır:
- Teknolojik araçların kullanım ve kapsamının yaygınlaşması.
- Üretim ve tüketim kalıplarındaki radikal değişikliğe paralel olarak yaşam tarzının standartdisyonu.
- Ekonomik, sosyal ve siyasi mekanizmaların tekeli bir evrenselleşme sürecine girmesi (Davutoğlu, 2002, s. 210).
- Küreselleşmenin, sınırların kalkması, uluslararasılaşma, teknolojik gelişme ve liberalizasyon olmak üzere dört yönünün bulunduğu, (Yılmaz, 2006, s. 83) küreselleşme sürecini simgeleyen oluşumların da; bölgesel bütünleşme, yerelleşme ve özelleştirme olduğu genel kabul görmektedir.
- Bütün bu özellikleri dikkate alındığında, küreselleşmenin ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırlar dışına taşarak dünya geneline yayılması (Erbay, 1998, s. 170) olarak değerlendirilebileceği ve altı temel dönüşüm süreci içinde geliştiği söylenebilir;
- 1450 yılında matbaanın icadı ve Rönesans'la başlayan, Aydınlanma Çağı ile birlikte siyasal, sosyal ve hukuki alanda yaşanan büyük değişim.
- 1800'lü yılların sonlarında buhar gücünün üretime sokulması ve Birinci Sanayi Devrimi ile birlikte, toplu üretim, toplu tüketim döneminin başlaması sonucu sermayenin küreselleşmesi.
- Coğrafi keşiflerle yeni deniz yolları ve doğal zenginliğe sahip toprakların bulunması.
- Ulaştırma ve haberleşme alanında yapılan icatlarla yeni iletişim kanallarının kullanılmaya başlanması.
- İkinci Sanayi Devrimi ile birlikte finans kapital diye adlandırılan fonların sermaye piyasalarına serbestçe girmesi.
- Ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi, dış dünya ile ilişkilerin sıklaşması, toplumsal değişimin hızlanması.

Küreselleşme sonucu insan hakları alanında meydana gelen gelişmeler sonucu da idarenin otoritesini güçlendiren, bireyi yönetilmesi ve yönlendirilmesi gereken bir kişi olarak gören, birey devlet için vardır geleneksel anlayışı, yerini devlet bireye hizmet etmek için vardır anlayışına bırakmıştır.

İnsan haklarında yaşanan gelişmeler ve bireye önem veren yönetim anlayışı ile birlikte, toplumların ekonomik, siyasal ve kültürel boyutta etkileşimler yolu ile fonksiyonel açıdan bütünleşeceği ve bu nedenle toplumlar arası farklılığın ve çatışmaların giderek azaltacağı düşünüldü. Ancak, küreselleşme kendi içinde hem toplumlar arası bütünleşmeyi hem de farklılaşmayı içeren çok yönlü bir gelişme olarak ülkeleri etkilemektedir. Bir yandan devlet üstü yetkilerle donatılmış yeni küresel ya da bölgesel örgütlenmeler etkinliğini artırırken, diğer yandan ulus kavramı da yerini alt topluluk kavramına bırakarak (Ülman, 1992, s.47) etnik ve kültürel değerleri eskisinden daha fazla ön plana çıkarması, etnik çatışmaların oranında bir artışa neden olduğunu söyleyebiliriz.

Bu nedenle küreselleşme, bütünleşme ile farklılaşmayı, yakınlaşma ile çatışmayı içeren çok yönlü bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bunun sonucunda güvenlik anlamında insanı psikolojik baskı altına aldığı, evrensellik, ulus-devlet, siyasal otorite, yerellik, etnik kimlik ve toplumsal kimlik gibi kavramları da değişime uğrattı, ulaşım ve iletişim alanında yaşanan gelişmeler sonucu terörizmin de küreselleştiğini görüyoruz.

2.2. Küresel Güç

Güç kavramı hemen her türlü ilişkide varlığını hissettiren ve belki de ilişkilerin doğasını belirleyen ana özelliktir. Bu nedenle güç istenilen sonuca hizmet eden fiziksel şiddetten, bir aklın diğerini kontrolü gibi psikolojik bağlara kadar her türlü ilişkiyi kapsamaktadır.

Gücün en basit tanımı; karşılıklı bir ilişkide taraflardan birinin diğerine istemediği bir şeyi yaptırmasıdır. Bunun için kullanılan yöntemler zorlama, yönlendirme ve ikna etme şeklinde özetlenebilir. Bu üç kavram da şüphesiz birbiri ile iç içe geçmiş ve biri uygulanırken diğerleri de gündeme gelen konulardır.

Soğuk savaş sonrası Doğu-Batı dengesinin bozulması ve ABD'nin tek süper güç konumuna gelmesi, dünyada küresel güç diye tanımlanan yeni bir kavramın oluşmasına neden olmuştur. Değişik kaynaklarda farklı tanımları ve gruplandırılması yapılan güç merkezlerini şu başlıklar altında toplayabiliriz.

- Küresel güç merkezleri: İlgili alanı uzay olup, etki alanı tüm dünyayı kapsamaktadır.
- Kıtasal güç merkezleri: İlgili alanları genellikle tüm dünyayı kapsamakla birlikte, etki alanları buldukları kıtaya sınırlı kalmaktadır. İngiltere, Almanya, Japonya örnek verilebilir.
- Bölgesel güç merkezleri: Buldukları coğrafya ve çevresinde etkili çekim alanları mevcuttur. Türkiye, Mısır, İran bu grupta değerlendirilebilir.
- Sınırlı güç merkezleri: Buldukları coğrafyada etkileri mevcut, ancak uluslararası tesirleri sınırlı olan devletlerdir.
- Davutoğlu'da Stratejik Derinlik kitabında uluslar arası sistem içerisindeki konumları, stratejik ve taktik manevra yeteneklerine göre devletleri:
- Süper Devletler.
- Büyük Devletler.
- Bölgesel Güçler.
- Küçük Devletler.

Olmak üzere dört kategoriye ayırmaktadır. Davutoğlu'na göre; uluslararası ilişkilerde belirleyicilik rolünü süper devletler oynamaktadır. Süper gücün stratejik planları ve bunun taktik yansımaları ancak diğer süper gücün parametreleri ile sınırlanabilir. Büyük devletler bile stratejik planlamalarını süper güçlerin planlamalarına uygun yapmak zorundadır. Bölgesel güçler ise stratejik ve taktik planlarını yaparken, bir yandan süper güçlerin diğer yandan büyük devletlerin parametrelerini dikkate almaları gerekir. Bu durumda küçük devletlerin stratejik planlama ve taktik uygulamalardaki esneklik yeteneği azalmaktadır (Davutoğlu, 2009, s. 74).

Böyle bir ortamda, bir yanda sistemin işleyişine yön veren ve karar merkezi olma konumlarını koruyan süper güçler, diğer yanda ise sistem içi ilişkilerin koşullarına uyum sağlamak zorunda kalan güçsüzler. Güç büyüklük, büyüklük etki, etki de diğer devletlere ve birimlere tesir etmek anlamını taşıdığından küresel sistemde aktörlerin ne şekilde hareket edeceğini, sistemin nasıl şekilleneceğini süper devletler belirleyecektir.

Güçlü devletler tarafından kurulmaya çalışılan Yeni Dünya Düzeni, Platon'un MÖ 5yy'da söylediği, "...Güçlü ile güçsüzün kuracağı bütün ortaklıklarda güçsüzün bir menfaat sağladığını asla göremezsiniz...Adalet güçlünün menfaati neyse onu yapmaktır... Adaletsizliğin zirvesi ise adil olmayıp adil görünmektir... Adalet, güçlünün menfaatine olan her şeydir ..."(Platon, 2003. s. 52) sözünden, güçlü devletlerin adalet anlayışının 2500 yıldır değişmediğini görüyoruz.

Gerçekten güçlü devletlerle güçsüz devletlerin gerçekleştirdiği stratejik ortaklıktan! Güçsüz devletin bir menfaat sağladığı tarih boyunca görülmemiştir. Tarihin her döneminde güçlü ülkeler, güçsüz ülkelerdeki

çıkarlarını sürdürmek için bir gerekçe bulmuşlardır. Başta ABD olmak üzere birçok gelişmiş ülkenin uzun yıllardan beri terörizmle mücadeleyi gerekçe göstererek petrol ve stratejik bölgeleri kontrol altına alma projesini gerçekleştirdiği bilinmektedir.

Günümüzde ise islami terör kavramı, islam ülkelerinin sahip olduğu doğal kaynakları ele geçirme aracı olarak kullanılmaktadır. ABD'ye göre, 1990 yılında SSCB tehdidinin yerini, 11 Eylül 2001 saldırısı ile simgeleşen islami terör örgütleri almıştır. George W. Bush'un 2001 yılında "...Terörle mücadelede ya bizle berabersiniz ya da karşımızdasınız..." sözüyle psikolojik baskı altında tuttuğu ülkelerden aldığı destekle oluşturduğu koalisyon güçleri, Afganistan'ı ve Irak'ı işgal etti.

Terörün kökünü kurutma ve totaliter rejimlere son vererek demokrasiyi yerleştirme adına yapıldığı iddia edilen bu işgaller, demokrasiyi getirmekten ziyade, terörü daha da artırmıştır. ABD'nin Irak ve Afganistan işgalini haklı gösterecek somut ve ciddi kanıtlar olmadığı gibi, delil olarak sunulan birçok istihbarat raporun da düzmece olduğu, ABD'li yetkililerce itiraf edilmiştir.

2.3. Küresel Güç Mücadelesi

Gelişmiş ülkeler küresel düzeyde bir güç kazanma mücadelesi içerisinde. Kuşkusuz, bu mücadele önemli bir ölçüde süper devletlerin lehine işlemektedir. Süper Devletler ekonomik ve siyasal güçlerini kullanarak küresel düzeydeki ilişkilere kendi çıkarları doğrultusunda yön vermeye çalışırlar. Almanya Başbakanı Angela Merkel 2007 yılının Aralık ayında CDU'nun 5. Kurultayı'nda yaptığı konuşmasında özetle; "...Cami minarelerinin bilinçli olarak kilise kulelerinden daha yüksek yapılmamasına dikkat etmeliyiz. Hoşgörü hiçbir zaman boyun eğmek anlamına gelmemeli. Hoşgörü, kendi değerlerini koruyabilmektir.... Almanya saflığın ve budalalığın ülkesi değildir. Biz başkalarının tek bir şey gördüğü yerde, iki şey görüyoruz: Şans ve risk, kaygı ve ümit....." diyerek ülkesinin çıkarları için cami minaresinin uzunluğunu bile dikkate aldığını görüyoruz.

Bush'un ikinci başkanlık dönemiyle birlikte, ABD'nin artık dünyanın tek hakimi olup olmadığı tartışılmaya başlandı. 2007 yılında hissedilen dünya ekonomik krizinin ABD'yi de etkileyerek bir çok bankanın iflas etmesi, ABD'yi küresel patronluğunu tehlikeye düşürmüştür.

ABD'nin baskı ve tehdidine rağmen Kuzey Kore ve İran'ın, nükleer güç üretimine yönelik çalışmalarını sürdürmesi, Irak ve Afganistan'da istenilen askeri başarının elde edilememesi, Çin ile Hindistan'ın ekonomik ağırlıklarını giderek siyasi ağırlığa dönüştürmeleri, 11 Eylül 2001'den sonra artan terör tehdidinin ortadan kaldırılamayışı, yükselen petrol fiyatlarıyla Vladimir Putin'in liderliğindeki Rusya'nın yeniden dünya siyasetine ortak oluşu ile birlikte, silahsızlanma anlaşmasını askıya alıp, Afganistan ve Irak direnişlerine yardımını artırmıştır. Rusya ile Çin askeri ve ekonomik bir dayanışma içinde tarihteki ilk müşterek manevralarını gerçekleştirmişlerdir.

Uzun süredir ekonomik ve teknolojik gelişme içindeki Çin, nüfusu ve kaynaklarıyla, hem ABD hem de AB ye rakip bir güç olabilecek düzeye gelmek üzeredir. SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını ilan eden Baltık ülkeleri, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Polonya, Slovenya, Romanya ve Bulgaristan kısa sayılabilecek bir süre sonra AB'ye üye oldu. Bunun sonucu 470 milyon nüfuslu, endüstrisi gelişmiş, teknolojisi yüksek yeni bir güç olarak ortaya çıkan AB'nin, dünya hakimiyeti konusunda ABD'nin rakibi olması kaçınılmazdı.

Aslında ABD'nin bu nispi düşüşü yaşayacağı ve küresel güç mücadelesinde ABD'ye rakip devletlerin sayısının artacağı, ünlü siyaset adamı Kissinger tarafından 1990'lı yıllarda açıklanmıştı. Kissinger'e göre; 21 yüzyılda bir taraftan dünyada bölünmeler yaşanacak, diğer taraftan da küreselleşme alabildiğine yaygınlaşacaktır. Dünyada devletler arası düzen, soğuk savaş kalıplarından çıkarak, yeniden 18 ve 19. Yüzyıl Avrupa devlet sistemine dönüşecektir. Yeni düzende ABD, Avrupa, Çin, Japonya, Rusya, Hindistan ile küçük ve orta büyüklükte

birçok devletten oluşacak, uluslar arası ilişkiler ilk kez gerçekten küreselleşecektir. Haberleşme, ekonomi alanlarındaki eş zamanlı çevrim yanında, nükleer yayılma, çevre duyarlılığı, nüfus artışı ve ekonomik bağımlılık gibi pek çok yeni konuların su yüzüne çıktığını, bunlarla baş edebilmenin de küresel işbirliği ve etkileşimden geçtiğini ifade etmektedir (Kissinger,2010, s.7).

3. ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER (ÇUŞ)

Uluslararası şirketler, uluslarötesi şirketler, uluslarüstü şirketler, çok uluslu şirketler farklı anlamlar içermesine karşın genellikle tamamı Çok Uluslu Şirketler (ÇUŞ) olarak tanımlanmaktadır (Kutal ve Büyüksü, 1996, s. 27). Bu tür karışıklığı önlemek açısından bu kavramları açıklamakta yarar görülmektedir

Uluslararası Ticaret Odası'nın Raporuna göre, bir uluslararası işletmenin yabancı ülkelerdeki üretimi, toplam üretiminin en az % 25-30'unu geçtiği zaman veya üretim bilinmiyorsa yabancı ülkelerdeki kârla, toplam kârların önemli oranına veya bunlar da bilinmiyorsa yabancı ülkedeki personeli toplam personelin önemli bir oranına ulaştığı zaman bu işletmeye çok uluslu işletme denir. Burada belirleyici üç kriter; kâr, üretim ve istihdam edilen personel sayısıdır.

ÇUŞ'in ortak özellikleri; birden fazla ülkede işlev göstermeleri, merkezi denetim, bütün şirket bölümleri için birbirine uygun yeknesak bir politika izlenmesi, çeşitli ülkelerdeki küçük şirketlerin işlevlerini kontrol eden teşebbüsler olması şeklinde sıralanabilir.

Bu özellikler dikkate alındığında, ÇUŞ'in genel merkezi belli bir ülkede olduğu halde, işlevlerini bir veya birden fazla ülkede kendi tarafından koordine edilen şubeler ve/veya bağlı şirketler aracılığıyla, genel merkez tarafından kararlaştırılan bir işletme politikasına uygun olarak yürüten büyük şirketlerdir. Bu şirketlerin yatırım, üretim, araştırma işlevi ve personel politikası ile ilgili stratejik kararları genel merkezde alınmaktadır (Kutal ve Büyüksü, 1996, s. 35).

Uluslararası (International) Şirket; Bir ülkede yerleştikten sonra merkezi bir yönetimden yararlanarak diğer ülkelere girmeye ve oralarda yerleşmeye çalışan firmadır.

Uluslarötesi (Transnational) Şirket; Çokuluslu bir şirket gibi kabul edilen ve yönetimi çeşitli uluslara mensup kişilerden oluşan firmadır.

Uluslarüstü (Supranational) Şirket; Hiçbir ülkeye mensup olmayan, uluslararası bir anlaşma ile kurulan, uluslararası bir kuruluş nezdinde tescil edilmiş ve bu kuruluşa bağlı olan, bu kuruluş tarafından denetlenen, bu kuruluşlara vergi ödeyen şirkettir.

Çok uluslu (Multinational) Şirket; Genel merkezi belli bir ülkede olduğu halde, etkinliklerini bir veya birden fazla ülkelerde kendisi tarafından koordine edilen şubeler, aracılığıyla ve genel merkez tarafından kararlaştırılan bir işletme politikasına uygun olarak yürütülen şirketlerdir (Kutal ve Büyüksü, 1996, s. 34).

Değişik sıfatlarla tanımlanan bu şirketler ekonomik hayatın üç temel kaynağı olan, üretim, finans-kapital ve pazarlama üzerindeki kontrolü sağlayarak dünya ekonomisi ve siyaseti üzerindeki etkinliklerini artırmayı hedeflerler (Barnet ve Müller, 1976, s.37).

Bu küresel şirketlerin dünya ekonomisindeki ve siyasal gelişmelerdeki ağırlığı her geçen gün artmaktadır. Çokuluslu şirketler yoluyla üretim, finansman ve diğer ekonomik kaynakların uluslararası nitelik kazanması hiç şüphe yok ki, herhangi bir ulus-devletin kendi ekonomik geleceğini kontrol etme gücünü zayıflatmaktadır. En azından devlet otoritesinde bir zayıflama müşahade edilmektedir. Kendi geleceği konusunda kendisi karar verebilen egemen devlet fikri ile modern ekonomilerin durumu arasında da bir kopma görülmektedir ki bu, ulusal ve uluslararası ekonomik güçlerin kesişmesi şeklinde kendini göstermektedir (Christopher, 2001, s.86).

ÇUŞ'lerin yaklaşık 450'sinin ABD, Japonya ve AB ülkelerine ait olması, gelişmekte olan ülkelerin, artık küresel şirketlerin politikalarını düşünerek, ekonomik politikalar ürettikleri şeklinde tartışmalara yol açmaktadır. Dünyanın en büyük 10 ÇUŞ 'undan, %80'i ABD, %20'si Avrupa kökenlidir. En büyük 20 ÇUŞ arasında % 75 ABD, %20 Avrupa ve %5 Japonya kökenlidir. En büyük 50 ÇUŞ arasında, %60 ABD, %32 Avrupa, %6 Japonya ve %5 diğer ülke kökenlidir ve ÇUŞ'lar arasında büyük rekabet gözlenmektedir. ABD, endüstri (General Electric), petrol ve doğalgaz (Exxon-Mobil), yazılım ve bilgisayar hizmetleri (Microsoft), ilaç (Pfizer), bankacılık (Citicorp), perakende (Walmart), sigorta (American International Group) ve enformasyon teknolojisi donanımı (Intel) alanlarında en büyük ÇUŞ'ların sahibidir. Bu dev ÇUŞ'ların toplam iş hacmi 1 trilyon dokuz yüz yetmiş dokuz milyon doları bulmaktadır.

ABD gibi büyük güç konumundaki devletlerin yönlendirdiği bu şirketlerin, siyasal misyonlar da üstlendiği görülmektedir. Şirketlerin plan ve kararları, gelişmekte olan ülkeleri ve insanlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Arıboğan, 1996, s.214).

Günümüzde dünya ekonomisine yön veren 500 ÇUŞ'lerin, hükümetler ve uluslararası kurumlarla birlikte dünya politikasını belirleyen başlıca aktörlerden biri olduğu söylenebilir (Kazgan, 2002,s.76). Ulusal ve uluslar arası siyasetin belirlenmesinde, devlet ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının yanında küresel şirketlerde etkili roller üstlenmektedir. Çok uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları oluşturmak ve/veya desteklemek suretiyle de siyasal karar alma sürecini etkileyebilmekte ve baskı gücü oluşturabilmektedir.

Çok uluslu şirketler, ulus aşırı pazarlar, serbest ticaret anlaşmaları, ekonomik sistemin işleyişinin temel dayanakları olduğundan, öncelikli olarak, ekonomik alanda küresel finans piyasalarının gelişmesi, çok uluslu şirketlerin büyümesi ve giderek ulusal ekonomiler üzerinde hakimiyet kurmaları sonucunu doğurmuştur (Soros, 2003, s.1). Büyük ekonomik güce sahip çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) bir ülkeyi terk ederek ekonomik ve siyasal krizlere neden oldukları da bilinmektedir.

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, piyasalara ulaşmada artık zaman ve mesafe kavramının anlamını kaybetmesine neden olmuştur. Sermayenin bilgisayar ortamında dünya üzerindeki dolaşımı Çok Uluslu Şirketlerin dünya ekonomisinde söz sahibi olmalarına ve etkinliklerinin artmasına olanak sağlamıştır(Yılmaz, 2006, s.83).

İnternetin kullanılmaya başlanması ve yaygınlaşması paranın akış hızına çok büyük bir ivme kazandırmıştır. 1990'lı yılların sonlarında, dünya borsalarında internet üzerinden işlem yapabilmek, paranın yer değişimini hızlandıran büyük bir yenilik olmuştur. Şirket birleşmeleri yoluyla dev küresel şirketler ortaya çıkmıştır. Küresel şirketler, belirli bir ülkede bulunan ana merkeze bağlı olarak değişik ülkelerde faaliyet gösteren şubelerden oluşan bir bütündür. Değişime uyum sağlayamayanlar ise her geçen gün ekonomik sistemden dışlanmaktadır.

Amerikalı ve Avrupalı birçok ÇUŞ satış ve kârlarını kendi ülkeleri içinde artırma olanağına iç pazarın doymuşluğu nedeniyle sahip olmamakta ve ülke dışında doğan fırsatları değerlendirmek ve yeni pazarları ele geçirmek istemekte, ülke dışı fırsatları dikkatle değerlendirmektedirler. Günümüzde işletmelerin toplam satış ve kârlarının önemli bir kısmın ülke dışından sağlanması işletmeleri ülke dışı fırsatları değerlendirmeye itmektedir. İşletmelerin ülke içinde büyümeleri de ülke dışına çıkmak için bir başka nedendir. İşletmelerin temel stratejileri kısa dönemde kârı en yüksek seviyeye çıkarmaktır. Bu durumda işletmeler ülke dışı ortamla yakından ilgilenmek zorunda kalmaktadır.

Bu nedenle gelişmemiş ülkeler çok uluslu işletmeler için kârlı bir pazar konumundadır. Bu pazarların ele geçirilmesi ülke içindeki ekonomik tıkanıklığın giderilmesi için bir fırsat olabilmektedir. 2011 yılının başlarında Tunus'da başlayan ve çok kısa sayılabilecek bir sürede Orta doğu ülkelerine yayılan isyanlarda, ÇUŞ'lerin pazarlarını genişletme arayışının da etkili olduğu dikkate alınmalıdır.

Bu bağlamda, ulusal sınırlar içinde kuralları koymada, ülkeyi yönetmede ulusal hükümetlerin artık tek yetkili olmadığı yönündeki görüşler haklılık kazanabilmektedir. Bu durumun ulusal egemenliği aşındırdığını, sınırlandırdığını söylemek mümkündür. Bu süreçte ulus devletinin sonunun geldiğini söyleyen makaleler ve kitapların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası oluşan ve küreselleşmenin bir faktörü olarak ortaya çıkan ticari casusluk ise genellikle enerji,mühendislik ve telekomünikasyon alanlarında olmak üzere ekonomik ve siyasi amaçların paralellik göstermesi sonucu sermaye kontrolü ,uluslar arası pazarda pay kapmak gibi amaçlarla yapılan istihbarat çalışmalarıdır. Bill Clinton'ın saldırgan savunma politikasının ticari istihbaratın kilometre taşı olduğunu ve ticari istihbaratın hedefinin başta Büyük Yükselen Piyasalar (Çin,Hindistan,Endonezya) olmak üzere global anlamda ülkelerin kendi şirketlerine milyar dolarlık ihalelerde avantaj sağlamak olduğunu düşünürsek,ticari istihbaratın uygulama biçimi hakkında bir kaç örnek vermek süreci ve konuyu anlamamıza yardımcı olacaktır.

1994 yılında Fransa ve Suudi Arabistan arasında 6 milyar dolarlık silah ve uçak ihalesinde Airbus şirketinin Suudi bir yetkiliye rüşvet teklif etmesinin ortaya çıkmasından sonra ihaleyi Boeing şirketi almıştır.

Fransa'nın elektronik devi Thomson CSF firması Brezilya'daki yağmur ormanlarının uydu eliyle izlenmesi konusunda 800 milyon sterlinlik anlaşmanın detaylarının Amerikan Raytheon şirketinin eline geçmesi sonucu ihaleyi Raytheon şirketi kazanmıştır.

Diğer bir yanda günümüzde Çin'in taktik sanayi ve teknolojilerinde bu kadar ilerlemesinin en büyük sebeplerinden birisi ticari istihbarat çalışmalarıdır.

Sonuç olarak günümüzde egemenlik ile ilgili istihbarat çalışmaları dışında tarih boyunca yakın ilişkide olan sermaye ve istihbaratın Soğuk Savaş sonrası küreselleşmenin etkisi ile ticari istihbarat çalışmalarını doğurduğunu ve hem egemenlik hem de ticari istihbarat alanlarında bilginin öneminin her geçen gün daha da arttığını söyleyebiliriz.

4. ULUS İNŞASI

Fukuyama, Devlet İnşası adlı kitabında, 11 Eylül'den sonra, küreselleşmeye ve dünya barışına engel olan zayıf devletlerin işgal edilmesi ve yeniden yapılandırılmasıyla terörün önlenmesini mümkün görüyor. Fukuyama kitabında ulus inşasını şu şekilde açıklamaktadır: Ulus inşasının üç ayrı yönü ve aşaması vardır.

İlki, çatışma sonrası yeniden yapılandırma olarak adlandırılan ve Afganistan, Somali, Kosova gibi şiddetli çatışmalardan yeni kurtulmakta olan ülkelerle ilişkindir. Buralarda devlet yetkisi tamamen çökmüş durumdadır ve temelden başlayarak yeniden inşa edilmesi gerekir. Dış güçler için buradaki mesele, güvenlik güçlerini, polisi insani yardım için, işin içine katıp, elektrik, su, bankacılık, ödeme sistemleri ve benzerlerini yeniden düzenlemek için teknik yardımlar olarak istikrarın kısa dönemde sağlanmasıdır.

İkinci aşamada asıl amaç dış müdahalelerin sona ermesinden sonra da ayakta kalabilecek, kendi kendini idare edebilen devlet kurumlarını yaratmaktır. Başarıyla tamamlanması ilkinden daha güç olan bu aşama dış güçlerin söz konusu ülkeden nazikçe çekilmeleri durumunda kritik bir hal alır.

Üçüncü aşama ikincisiyle önemli ölçüde örtüşür. Bu aşama zayıf devletin güçlendirilmesine ilişkindir. Bu durumda devlet yetkesi makul düzeyde kararlı bir biçimde mevcuttur. Ama mülkiyet haklarının korunması yada temel ilk öğretimin sağlanması gibi bazı vazgeçilmez devlet işlevlerini yerine getirememektedir...

1999 ve 2000’de Kosova ve Doğu Timor’daki ulus inşası teşebbüsleri sırasında, hem ABD hükümeti hem uluslararası toplum, iç koordinasyonun öneminin ve ulus inşasına ilişkin kurumsal hafızayı korumanın kimi yollarının ayırımına çok daha iyi vardılar. Ne yazık ki Bush yönetimi Afganistan ve Irak’a girdiğinde bu sabık deneyimden yararlanmadı. Daha önceki ulus inşa dönemlerinde düştüğü hataların aynısını yaptı. ABD Savunma Bakanlığı, ulus inşası denemelerinin hepsinde, kritik bir rol oynamasına karşın, bu tip karmaşık bir operasyonu örgütleyebilecek kurumsal yetenekten yoksundur (Fukuyama, 2005, s.122). Fukuyama’nın kitabı ABD’nin 11 Eylül’den sonra değişen güvenlik konseptlerine bir ideoloji arayışı diyebiliriz.

Küreselleşmenin Ulus Devlete Etkileri

Devlet, politik ve jeopolitik, ulus ise kültürel ve/veya etnik bir varlıktır. Ulus devlet kavramı her milletin kendi kaderini tayin ve otonomi hakkına sahip olduğunu kabul eder. Bu özelliğiyle birçok milliyetçi hareketin kaynağı olmuştur diyebiliriz. İngiltere’de 1700’lerin başında ortaya çıkan Fransız İhtilali’nin sonrasında dünyayı saran ulus devlet kavramı, kilise ve hanedana değil, devlete ve millete bağlılık üzerinde geliştiği için birçok imparatorluğun da sonunu hazırlamıştır.

19 ve 20. yüzyıllarda tüm dünyayı saran ulus-devlet yapılanması, küreselleşme ile birlikte ekonomi ve hukuki alanındaki yetkilerini giderek ulus üstü kurumlara devretme durumuyla karşı karşıya kaldı. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan Dünya Bankası, IMF, OECD ve son yıllarda Dünya Ticaret örgütüne dönüşen GATT gibi kuruluşlar, denetim ve yargılama gücüne de sahip oldular. Böylece ulus devletin karar alma, uygulama ve denetleme gücünün üstünde bir yapı ortaya çıktı.

Dünya Bankasının, öngörüsüne göre, ulus-devlet bir yandan dünya ekonomisinin bütünleşmesiyle küresel kurumlara, siyasal iktidarın dağıtılması ile de yerel parçalara doğru iki yönlü kan kaybedecektir. Bunun anlamı, dünya genelinde yeni sınırlar ile yeni kimliklerin küresel güçler tarafından yeniden tanımlanacağıdır (Güler, 2001, s.8).

Bu nedenle ulus-devletler “Dünya Ticaret Örgütünün” (WTO) ticaret kurallarına, “Çok Taraflı Yatırım Anlaşmasının” yatırım kurallarına, “Mali Faaliyet Hedef Grubunun”(Multilateral Agreement on Investment) mali işlem kurallarına ve “Kamu Yönetiminde Etik Anlaşmasının”(Ethics in Public Management) davranış kurallarına uymak zorundadır.

Bu değişim gerek uluslararası sistemde gerekse ulusal ve ulus-altı düzeylerde yeni yönetim modellerini kaçınılmaz kılarak, ulus-devletin yetki ve işlevlerinde bir farklılaşmaya yol açmıştır. Ulus devletin demokrasi, insan hakları, ticaret hukuku ve doğal çevreyi koruma gibi alanlardaki yetkileri ve sorumluluklarının da giderek ulus üstü kurumlarca denetlenmesi söz konusudur. Bu yeni yapılanmanın amacı ise yerel yönetimlerin doğrudan doğruya küresel pazarla ilişki kurmasıdır diyebiliriz. Böylece ulus devletin ulusal sermaye, pazar ve emeğe ilişkin sorumlulukları ve işlevleri açısından yetkileri en aza indirilmiş olacaktır.

Küreselleşmenin bir diğer sonucu da merkezi yönetimin yetkilerini yerel yönetimlere devretmesidir. Küreselleşme sürecinde ulus devletin küçülmesi, egemenliğini bölgesel ve yerel yönetimlerle paylaşma yoluna gitmesi yerel yönetimlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve hatta siyasal alanda temel aktörler konumuna gelmelerini sağlamaktadır. Yerel yönetimlerin ekonomik ve idari konularda özerkleşmesi ile yerel yönetimlerin güçlenmesi amaçlanıyor. Yerel yönetimlerin özerkleşmesi yolundaki baskının gerekçesiye doğrudan demokrasiyi

gerçekleştirme, yerel halkın alınan kararlara katılımının ve denetiminin artması, etnik farklılığa uygun biçimde yerel kültürel çeşitliğinin sağlanmasıdır. Bu nedenle yerelleşme ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, bir bakıma "ulus-devleti parçalamak için uygulanan bir plan olduğu iddia edilmektedir (Geray, 2001, s.19).

Küreselleşme taraftarlarının savunduğu temel özgürlükler, yerelleşme ve insan haklarının uluslar arası ölçekte korunmasına kimsenin itirazı dahi olamaz. Ancak, küreselleşme ile birlikte, ulus devletle tanımlanan vatandaşlık kavramı sarsılmakta, vatandaşlık tanımı siyasal çözüm arayışlarının temel anahtarı konumuna gelmektedir (Özalp, 2009, s.222).

Burada küreselleşmenin getirdiği değerleri tamamen kötülemek veya olumsuzlamak yerine, olumlu ve olumsuz yönlerini birlikte değerlendirmek, ülkemiz adına alınması gereken önlemleri tartışarak zorlukları fırsata dönüştürmek, bizi daha sağlıklı sonuçlara götürecektir.

Dikkat edilmesi gereken konu, özellikle küreselleşme hareketine paralel olarak, 1980'lerden itibaren binlerce insanımızın ölmesine neden olan bölücü terör ile dini istismar eden örgütlerin amaçlarını ve onları destekleyen küresel güçleri iyi okumamız gerekmektedir.

1990 yılına kadar insan hakları ve demokratikleşme sorunu kapsamında değerlendirilen Kürt sorunu, günümüzde küresel güçler tarafından artık uluslar arası siyasal bir sorun haline getirilmiştir. Ulusal ve uluslar arası medyada "Kürtlerin bağımsızlığı" konulu paneller, açık oturumlar, tartışmalar olağan hale gelmiştir.

Soğuk savaş sonrası dönemde, küreselleşme ile "ulus-devlet" ve "ulusalcılık" gibi kavramların öneminin giderek azalacağını, gelişen kapitalist üretim ilişkisinin uluslararası etkileşimi artıracığı tartışılmaktadır (Tatlıdil, 2000, s.121).

Ulus-devlet açısından küreselleşmeye ilişkin tartışmaları üç başlık altında toplamak mümkündür. Birincisi, küreselleşmenin ulus devleti ve ulusallığı zayıflatığı, yok ettiği dolayısıyla ulusları, uluslar arası sermayenin hegemonyasına soktuğunu ileri süren görüş oluşturmaktadır. İkinci görüş, küreselleşmenin dünyanın geleceği için zorunlu bir sonuç oluşunu ve küresel yeni dünya düzeninin olanaklarından yararlanılması gerektiğini savunan küreselleşme yanlılarının oluşturduğu yaklaşımdır. Üçüncü görüş ise, ulus-devletin küreselleşme karşısındaki konumunu esas alarak, küreselleşmeye karşı ya da taraf olma konusunda temkinli olan, hatta diğer iki yaklaşımı oluşturan temel tezleri reddeden yaklaşımdır. Bu üç görüşü savunanları "küreselleşme karşıtları (kuşkucular)", "aşırı küreselleşmeciler (radikaller)" ve "dönüşümcüler" şeklinde sınıflandırabiliriz.

Bu üç görüş içerisinde, ulus devletin gelişmelerin önünde bir engel olduğu yönündeki düşünceler güçlendikçe, küresel ideolojiye uygun yeni bir siyasal iktidar ilişkisine yönelik düşüncelerde de artışlar görüldü.

İstihbarat servislerinin bu aşamada görevi, bu üç görüşü de dikkate alarak küreselleşmenin ulus-devlete etkileri ve bunun ülkeye yansımalarını analiz etmektir.

Ulus devletin gelişmelerin önünde bir engel olduğu yönündeki düşünceler güçlendikçe, küresel ideolojiye uygun yeni bir siyasal iktidar ilişkisine yönelik düşüncelerde de artışlar görüldü.

Dünya Ticaret Örgütü, IMF, G-8 ülkeleri, Bankacılık sektörü, Uluslar arası Borsa Hareketleri vb kuruluşlar, düzenledikleri seminerler sonunda yayınladıkları raporlarında, küreselleşmenin önündeki en büyük engelin ulus devlet olduğuna vurgu yapıyorlar. Dünya ekonomisine yön veren ülke ve kuruluşların ulus devleti gelişmeler önünde engel olarak görmeleri ulus devletin geleceğinin ne kadar ciddi tehlikede olduğunu göstermektedir.

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, dünya küreselleşme denilen bir değişim ve dönüşüm süreci içerisinde bulunmaktadır. Küreselleşme olgusu aynı zamanda, devletin temel aktör olma konumunu da değişime uğratmaktadır. Uluslararası aktörlerin devletlerin içişlerine müdahale etmeleri nedeniyle devletlerin hareket alanı daraltılmaktadır. Bu süreçte değişimi yakalayıp, ulusal çıkarları doğrultusunda yönlendiren toplumlar başarılı olmaktadır. Gelişmiş ülkeler devlet örgütlerini değişen dünya koşullarına göre yeniden yapılandırdığı bir dönemde, ulus devletlerin de değişen dünya koşulları çerçevesinde, ulusal çıkarlarını koruyacak şekilde devlet aygıtını yeniden yapılandırmaları önem kazanmaktadır.

Büyük şirketler için bugün hammadde ve ürünlerin satılacağı pazar büyüklüğü açısından ulus devlet tatmin edici değildir. Günümüzde sınırların, devletlerin mutlak egemenlikleri altında bulundukları toprak parçalarını birbirinden ayıran çizgiler olma anlamını yitirdiği öne sürülmektedir Küreselleşmenin siyasal, kültürel ve ekonomik sonuçları yaygınlık kazandıkça, taraftarları kadar, karşı çıkanların sayılarında da artış olmuştur.

Son yıllarda küreselleşme üzerinde bu kadar yoğun tartışmalar yapılmasının nedeni, 1980'lerin başından itibaren üretim, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki yaşanan hızlı gelişmelerdir. Bütün bu süreçler, küresel düzeyde yeni toplumsal ve yapısal oluşumları ortaya çıkarmakla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda evrensellik, ulus-devlet, siyasal otorite, yerellik, etnik kimlik ve toplumsal kimlik gibi kavramları da değişime uğratmaktadır.

Küreselleşme gelişmiş olan ülkelerin soğuk savaş sonrasında dünya ölçeğindeki çok yönlü toplumsal ilişkileri en küçük ayrıntıları da dikkate alarak, kendi kontrolleri altında tutma ve düzenlemeye çalışma çabasıdır denebilir. Soğuk savaş sonrasında ortaya çıkan bu durum kuşkusuz küreselleşmenin önemli bir boyutunu ortaya koymaktadır.

Küreselleşmenin insanlık için olumlu bir gelişme olduğunu düşünenlere göre; küreselleşme sınır ötesi serbest ticaretin artmasına, demokrasi ve insan haklarına yönelik çalışmalarda gelişmelere ve büyük oranda refahın yükselmesine neden olmuştur.

Küreselleşme karşıtlarına göre ise; küreselleşme, çokuluslu şirketlerin yönlendirdiği ve denetlediği, gelişmekte olan ulus devletlerin zararına oluşan bir dünya pazarıdır. Çünkü küreselleşmeden kazananlardan çok daha fazla oranda kaybedenler vardır.

Seattle'da başlayan ve dünyanın değişik ülkelerinde düzenlenen her küresel zirveyi protesto etmek için binlerce kilometre yol giden küreselleşme karşıtları gibi küreselleşmenin çok yönlülüğünü dikkate almayarak, dünyada yaşanan bütün kötülüklerin, yoksulluğun, sömürünün nedeni olarak küreselleşmeyi görmek yerine, tüm boyutları, etkileri, olumlu ve olumsuz yansımaları ile küreselleşmenin etkilerinin değerlendirilmesi gerekir.

KAYNAKÇA

- Anbarlı, Ş. (2004). Küreselleşme Karşısında Ulus Devletin Yeni Konumu: Türkiye İçin Bir Perspektif, Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi, Gazi Antep: Gazi Antep PMYO. Yıl:2, Cilt:2, Sayı:1, 127-147
- Arıboğan, D. Ü. (1996). Globalleşme Senaryosunun Aktörleri. İstanbul: Der Yayınları.
- Barnet R.J. ve Müller, R.E. (1976). Evrensel Soygun: Çokuluslu Şirketlerin Gücü. (O. Deniztekin, Çev.). İstanbul: e Yayınları.
- Bauman, Z. (1999). Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, (A.Yılmaz, Çev.). İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Christopher N. (2001). Realizm: Küreselleşme ve Bağımsız Devlet, (M.Türker, Çev), Ankara:Türkiye Günlüğü.
- Çitlioğlu, E. (2007). Terörizm ve Küreselleşme. Stratejik Analiz, sayı 92, 77-85.

- Davutoğlu, A. (2002). Küresel Bunalım. İstanbul: Küre Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2009). Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslar arası Konumu. İstanbul: Küre Yayınları.
- Ekin, N. (1999). Küreselleşme ve Gümrük Birliđi, İstanbul: İTO Yayını.
- Erbay, Y. (1998). Kavram Olarak Küreselleşme. Yeni Türkiye, 21. Yüzyıl Özel Sayısı-I (Sayı 19): 160-179.
- Erdem, M. Burhan (1998). Küreselleşme ve Bilgi Çağında Yeni Ekonomi. Yeni Türkiye, 21. Yüzyıl Özel Sayısı-II (20. Sayı): 983-987
- Fukuyama, Y. F. (2005). Devlet İnşası. (D.Ç.Kasap, Çev.).İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Geray, C. (2001). Kentleşme Sorunlarının Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Ankara:i TODAİE Yayınları. Cilt 10, Sayı 4:19-37
- Giddens, A. (2000). Elimizden Kaçıp Giden Dünya. (O.Akınhay, Çev.). İstanbul : Alfa Yayınları.
- Giddens, A. (1994). Moderliđin Sonuçları, (E. Kuşdil, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınlar.
- Güler, B.A.(2001). Yerel Yönetimlerde Reform Sorunu, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Ankara: TODAİE Yayınları. Cilt 10, Sayı 3: 1-18
- Kazgan, Gülten. (2002). Küreselleşme ve Ulus-Devlet, (2.Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keyman, E. F. (2006). Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya. Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt: 3, Sayı (9) : 1-20
- Kissinger, H. A. (2010). Diplomasi. Çeviren: (İ. H. Kurt, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kodaman, B. (2002). II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914) Türkler Ansiklopedisi,Cilt:13,Ankara:Yeni Türkiye Yayınları.
- Kutal G ve Büyüksulu, A.R. (1996). Endüstri İlişkileri Boyutunda Çok Uluslu Şirketler ve İnsan Kaynağı Yönetimi Teori ve Uygulama. İstanbul Der Yayınları.
- Özalp, A. (2009). Homo Politicusun Ontolojisi. Çorum: Hitit Kitap.
- Platon. (2003). Devlet. (S Taşcı ve Akbıyık, N. Çev.). Ankara: Metropol Yayınları.
- Soros, G. (2003). Küreselleşme Üzerine. (M. Keçik, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tatlıdil, E.(2000). Globalleşme Sürecinde İnsan Kaynaklarının Değişimi: Türkiye Örneđi, Prof. Dr. Eyüp Kemerliođlu'na Armağan, Sivas: Önder Matbaacılık.
- Uysal, D. (2002). Küresellesme ve Gelişmekte olan Ülkeler. Küresel Sistemde Siyaset, Yönetim, Ekonomi. (Ed). Çukurçayır. M. A. Konya: Çizgi Yayınevi.
- Ülman, H. (1992). Dünya Nereye Gidiyor??. Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yılmaz, S. (2006). 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat. İstanbul: Alfa Yayınları